

Knjige in gore (predgovor)

Jernej Habjan

Moderna prevzetost nad gorami in gorništvom je našla mesto v klasičnih tekstih kulturne zgodovine, med katerimi so »Alpenreisen« Georga Simmla, *Mythologies* Rolanda Barthesa, »L'alpinisme« Paula Veyna, *The End of History and the Last Man* Francisa Fukuyame in *Landscape and Memory* Simona Schama. Tako je bil alpinizem obravnavan v povezavi z »množičnostjo uživanja narave« (Simmel 377), s »starim alpskim mitom [...], ki ga je Gide povezoval prav s švicarsko-protestantsko moralo« (Barthes 105–106), z »odkritjem in inventarizacijo sveta« (Veyne 41), z »željo, da smo pripoznani v svoji superiornosti« (Fukuyama 319), in z »nenavadno zmesjo samopotrjevanja in samoizničjenja« (Schama 498). Niti malo tovrstne pozornosti pa ni deležna gorniška literatura. Medtem ko alpinizem že zdavnaj velja za sestavni del moderne sfere kulture, ostaja alpinistična literatura v veliki meri neraziskana, in sicer kljub njenemu očitnemu potencialu za kulturno zgodovino gora in gornišva.

Še več, raziskave literarnega upodabljanja gora obstajajo, a se večinoma omejujejo na kanonične pesniške tematizacije gorske pokrajine. V literarni vedi so gore še vedno predvsem tematika, ne pa strukturirajoči element pisanja. Poudarek je na kanoničnih pisateljih in njihovi tematizaciji gora, ne pa na alpinistih in njihovem avtobiografskem upovedovanju izkustva, kjer alpinizem ni le ena od mogočih tematik, ampak sama praksa, ki strukturira pripoved, se pravi, smoter pripovedi, ne pa njen povod.

Tematski sklop »Knjige in gore« je namenjen posegu v to stanje raziskav. Prinaša rezultate raziskav, namenjenih tako premisleku o literarnem kanonu kakor predstavitvi nekanoniziranih spisov. Pesniki so prikazani brez njihove zaslepljujoče avre, alpinisti pa so sprejeti v vrste piscev. Kanon je s tem problematiziran tako zaradi tega, kar vsebuje, kakor zaradi onega, kar v njem manjka. Gore, ki so doslej veljale le za enega od mogočih virov navdiha, pa postanejo sam razlog za obstoj določene vrste književnosti. Navsezadnje se določen tip avtorja in bralca, namreč nacionalni, umakne novi, potencialno mednarodni književni skupnosti.

Sklop začenja članek Aleksandra Bjelčeviča o konstitutivnih potezah alpinistične avtobiografije, med katerimi avtor izpostavlja sintetično-analitično zgradbo pripovedi, kontrastiranje motivov, metaforiko, dinamičnost pripovednega tempa, refleksivnost, mnoštvo pripovedovalskih perspektiv, dramski dialog in žargon. Na tem ozadju lahko članek Delphine Moraldo beremo kot kontekstualistično dopolnitev Bjelčevičeve tekstualne analize, saj razvije literarno sociologijo britanske

in francoske alpinistične avtobiografije ter njune vloge pri konstruiranju moderne ideologije odličnosti. Nemščino, tretji osrednji jezik zgodnje alpinistične literature, obravnava Johann Georg Lughofer, ki pokaže, da sodobna literarna demitologizacija Alp v tem jeziku pripada starejši tradiciji, ki jo vidno sooblikujeta že Joseph Roth in Ödön von Horváth. Sledi niz študij primerov, ki ga začenja članek Jerneja Habjana o *Poti Nejca Zaplotnika* kot o ključnem tekstu slovenske alpinistične literature in značilnem primeru pripovedi, utemeljene v igri med dobesednim iskanjem plezalne smeri in metaforičnim iskanjem smisla. Podobna igra med fizično in metafizično pustolovščino strukturira tekst *Le Mont Analogue (Gora Analog)*, nedokončani roman Renéja Daumala iz leta 1952, ki pripoveduje o skupini alpinistov, ki se podajo na pot iskanja nevidne gore Analog; genezo romana predstavi članek Martine Kopf. Članek je umeščen med dve razpravi o poljskih alpinističnih tekstih. Prva – prispeva jo Przemysław Kaliszuk – oriše izoblikovanje haptičnega sublimnega, estetike, s pomočjo katere so poljski alpinistični pisci premoščali vrzel med prevzetimi literarnimi konvencijami in konkretnostjo izkustva plezanja. V drugi razpravi pa Marek Pacukiewicz Kaliszukovi obravnava modernizma doda študijo primera iz sodobne poljske gorniške književnosti, s tem ko razvije latourovsko analizo zadnjega dnevnika Jerzyja Kukuczke, enega najpomembnejših himalajskih alpinistov.

Ker avtorji in avtorice člankov k alpinističnim spisom pristopajo z gledišča literarne vede, jih tudi navajajo v izvirniku, navedkom pa dodajajo bodisi svoje bodisi že objavljene prevode v jezik njihovega članka.

Tematski sklop je bil pripravljen in urejen na Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU v okviru raziskovalnega projekta *Alpinistična literatura: Slovenija in onkraj (16-1808)* in raziskovalnega programa *Literarnozgodovinske, literarnoteoretične in metodološke raziskave (P6-0024)*, ki ju je iz državnega proračuna sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

LITERATURA

- Simmel, Georg. »Alpska popotovanja«. Prev. Alfred Leskovec. *Izbrani spisi o kulturi*. Prev. Zdenka Erbežnik, Alfred Leskovec in Špela Mihelač. Ljubljana: Studia humanitatis, 2000. 377–381.
- Barthes, Roland. »Modri vodnik«. *Mitologije*. Prev. Vera Troha. Ljubljana: Krtina, 2015. 105–108.
- Veyne, Paul. »L'alpinisme: une invention de la bourgeoisie«. *L'Histoire* 11 (1979): 41–49.
- Fukuyama, Francis. *The End of History and the Last Man*. New York: The Free Press, 1992.
- Schama, Simon. *Landscape and Memory*. New York: Alfred A. Knopf, 1995.